

Handläggare
Christina Grönberg
Telefon: 08-508 87 010

Till
Arbetsmarknadsnämnden
den 17 mars 2020

Ärende 4

Yttrande över remiss av betänkandet ”Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen” (SOU 2019:59)

Remiss från kommunstyrelsen, dnr 2020/140

Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt svar på remissen.
2. Arbetsmarknadsnämnden beslutar justera paragrafen omedelbart.

Karina Uddén
arbetsmarknadsdirektör

Karin Eriksson-Bech
utvecklingschef

Ulrika Klemets
ekonomichef

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet *Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59)* till arbetsmarknadsnämnden för yttrande. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har haft i uppdrag att ta fram faktaunderlag, samt lämna förslag på mål och resultatindikatorer som möjliggör uppföljning av insatser som myndigheterna genomför. Slutbetänkandet består av en aktuell lägesbild och förslag på åtgärder. Delegationen föreslår förändringar inom sex områden:

- Samordna styrning och uppföljning
- Bilda ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemet
- Följ upp omfattningen av felaktiga utbetalningar

- Utnyttja potentialen med digitalisering och AI
- Förhindra felaktiga utbetalningar
- Upptäck och hantera felaktiga utbetalningar

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att det är mycket angeläget att säkra välfärdssystemen från överutnyttjande, samt felaktiga utbetalningar. Det är nödvändigt för att bevara legitimiteten i systemen. Det gäller såväl de statliga som de kommunala välfärdssystemen.

Arbetsmarknadsförvaltningen har genom Jobbtorg Stockholm samverkan med stadsdelsnämnderna som bland annat syftar till att motverka utbetalningar av bidrag på felaktiga grunder. Förvaltningen nyttjar ersättningar till individer som Arbetsförmedlingen ansvarar för i arbetet med att stödja individers etablering på arbetsmarknaden. Förvaltningen kommer precis som nu fortsätta att noggrant, i enlighet med regelverket, förse Arbetsförmedlingen med rätt underlag inför beslut för att förhindra felaktiga utbetalningar. Förvaltningen menar dock att det skulle underlätta om olika ersättningsystem för subventionerade anställningar förenklades och att uppsättningen av olika subventioner med olika regelverk minskade. Även för de aspiranter och studerande som förvaltningen möter är det angeläget att det är lätt att göra rätt vid ansökan om ersättning. Då systemens komplexitet bidrar till att relativt få tycker det är lätt att göra rätt skulle förenklingar i förlängningen kunna leda till ett minskat antal felaktiga utbetalningar.

Bakgrund

År 2016 tillsatte regeringen en delegation med uppdrag att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Delegationen ska verka för att resurser som fördelas genom dessa system endast kommer dem till del som resurserna är avsedda för. Delegationen har haft i uppdrag att ta fram faktaunderlag samt lämna förslag på mål och resultatindikatorer som möjliggör uppföljning av insatser som myndigheterna genomför. Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen har redovisat sex rapporter innan detta slutbetänkande.

Ärendet

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet *Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen* (SOU 2019:59) till arbetsmarknadsnämnden för yttrande.

Slutbetänkandet inleds med delegationens uppdrag och består sedan av två huvuddelar. Kartläggning med aktuell lägesbild är den första delen och förslag, bedömningar samt konsekvenser den andra.

Delegationens uppdrag

Delegationen har haft i uppdrag att motverka överutnyttjande av och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Delegationens uppdrag har varit att ta fram kunskap om omfattningen av och orsakerna till felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, samt lämna förslag på åtgärder.

Kartläggning

Genomförda studier inom ramen för uppdraget har baserats på så mycket empiriskt underlag som möjligt, framförallt från ersättningssystem som bedömts vara särskilt riskfyllda.

Utfallet av felaktiga utbetalningar har uppskattats till totalt cirka 5,5 procent av de totala utgifterna från 41 välfärdssystem. Det motsvarar 18 miljarder kronor årligen (osäkerhetsintervall på 3,5 - 8 procent, 11–27 miljarder kronor). Felaktiga utbetalningar som en följd av kolliderande ersättningar och bristande samordning av ersättningar ingår, det är dock ett relativt begränsat problem. Ett fåtal system uppskattas stå för en relativt stor del av de felaktiga utbetalningarna. Sex ersättningssystem (tillfällig föräldrapenning, lönebidrag, nystartsjobb, assistansersättning, sjukersättning och sjukpenning) uppskattas svara för över hälften av dessa utbetalningar, motsvarar knappt 19 procent av de totala utgifterna.

Orsaker till felaktiga utbetalningar

På uppdrag av delegationen har en attitydundersökning genomförts som visar att majoriteten av de tillfrågade ser fusk som oacceptabelt. Det finns dock skillnader mellan olika grupper såsom att yngre har en mer tillåtande attityd till bidragsfusk än vad äldre har. Undersökningen visade också att två av tio uppfattar det som lätt att fuska. 17 procent upplever det som lätt att göra rätt vid ansökan om bidrag.

Den vanligaste orsaken (tre fjärdedelar av fallen) till felaktiga utbetalningar beror på felaktiga uppgifter i underlagen. Den viktigaste åtgärden är därmed att säkerställa att uppgifterna som ligger till grund för beslut och utbetalning är korrekta. Andra orsaker kan vara avsiktliga fel från sökande eller själva utformningen av välfärdssystemen, t ex att flera myndigheter ansvarar för ett ersättningssystem och flera externa aktörer är involverade.

Delegationens förslag

Förslag inom sex områden föreslås av delegationen:

- Samordna styrning och uppföljning
- Bilda ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemet
- Följ upp omfattningen av felaktiga utbetalningar
- Utnyttja potentialen med digitalisering och AI
- Förhindra felaktiga utbetalningar
- Upptäck och hantera felaktiga utbetalningar

Styrning och uppföljning

Delegationen föreslår att regeringen beslutar att bedriva ett systematiskt arbete med att minska felaktiga utbetalningar vilket bör framgå i budgetproposition och i myndigheternas regleringsbrev (med återrapporteringskrav). Samordning av arbetet föreslås Finansdepartementet ansvara för. Delegationen menar att myndigheternas arbete med att motverka felaktiga utbetalningar behöver stärkas. Ekonomistyrningsverket (ESV) kan uppdras att ta fram en handledning för intern styrning och kontroll.

Råd för korrekta utbetalningar

Ett råd för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen föreslås inrättas med representanter från berörda myndigheter och Finansdepartementet. Rådet kan följa utvecklingen, identifiera övergripande strategiska insatser och lämna åtgärdsrekommendationer till regeringen. Till rådet föreslås ett kansli på ESV för att uppskatta de felaktiga utbetalningarna och förse regeringen med lägesbeskrivningar.

Uppföljning av omfattning

En modell för återkommande omfattningsstudier föreslås tas fram och implementeras under en treårscykel. Rådets kansli föreslås ansvara för modellen som ska innehålla riskanalyser, identifiering av riskfyllda välfärdssystem omfattningsstudier av felaktiga utbetalningar, bedömning av de totala felaktiga utbetalningarna och kartläggning av orsakerna till felen och avrapportering.

Potential i digitalisering och AI

Delegationen ser möjligheter att minska felaktiga utbetalningar med hjälp av digitalisering och användandet av artificiell intelligens (AI). Korrekta utbetalningar har haft låg prioritet i myndigheternas digitaliseringsarbete, jämfört med service och effektivisering. Regeringens digitaliseringsstrategi och inriktning för AI bör kompletteras med skrivningar om vikten av korrekta utbetalningar.

Förhindra felaktiga utbetalningar

I samverkan med rådets kansli uppdras Brottsförebyggande rådet (Brå) att ta fram stödmaterial som minimerar risken och förbättrar kontrollmöjligheten för felaktiga utbetalningar när regler införs/ändras. En utredning föreslås i syfte att kartlägga myndigheters behov av informationsutbyte. Ett flertal myndigheter uppdras att presentera bättre förutsättningar för att upptäcka oseriösa och kriminella aktörer som verkar inom välfärdssystemen. Försäkringskassan får utvidgat rättsligt stöd att elektroniskt inhämta uppgifter från arbetsgivardeklarationer vilket kan öka möjligheten att upptäcka felaktiga utbetalningar.

Upptäckt och hantering av felaktiga utbetalningar

Utbetalande myndigheter (under ledning av rådets kansli) föreslås ta fram ett stödmaterial som kan effektivisera elektroniska underrättelser mellan berörda aktörer. Skatteverket och utbetalande myndigheter föreslås förmedla hur osund konkurrens kan motverkas vid kontroll av felaktiga utbetalningar. Myndigheterna uppdras också att ta fram förslag på återbetalningsskyldighet och regler för eftergift. Ett administrativt sanktionssystem (för mindre allvarliga lagöverträdelser) vid sidan av bidragsbrottslagen föreslås utredas på nytt.

Avslutningsvis, föreslår delegationen förordningsförändringar i instruktionerna till ett tiotal statliga myndigheter i syfte att förbättra kontroll av överutnyttjande och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklings- och utredningsstaben vid arbetsmarknadsförvaltningen.

Arbetsmarknadsförvaltningens synpunkter och förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen menar att det är mycket angeläget att säkra välfärdssystemen från överutnyttjande samt felaktiga utbetalningar. Det är nödvändigt för att bevara legitimiteten i systemen. Det gäller såväl de statliga som de kommunala välfärdssystemen. Förvaltningen välkomnar därför delegationens arbete.

Arbetsmarknadsförvaltningen administrerar inte utbetalningar från välfärdssystemen. Däremot ansvarar förvaltningen för korrekta underlag för beslut om rätten till ekonomiskt bistånd för de klienter som följer en jobbplan vid stadens jobbtorg (förvaltningens organisation för arbetsmarknadsinsatser). Det finns en samverkansrutin mellan Jobbtorg Stockholm, stadsdelsförvaltningarna och

Enheten för hemlösa som noggrant reglerar det praktiska förfarandet.

Arbetsmarknadsförvaltningen använder även ersättningar som Arbetsförmedlingen administrerar, i sitt arbete med att stödja individers etablering på arbetsmarknaden. Inom förvaltningen finns exempelvis insatsen Stockholmsjobb, vilket är en kommunal visstidsanställning i någon av Stockholms stads verksamheter. Kontinuerligt stöd ges inför, under och efter insatsen Målsättningen med dessa anställningar är att personer som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden på grund av exempelvis en funktionsnedsättning, tidigare missbruk eller av andra anledningar långvarig frånvaro från arbetsmarknaden kan få och behålla ett arbete. För att bedriva detta arbete är staden beroende av anställningsstöd och lönebidrag. Förvaltningen bidrar då med att, i enlighet med regelverket förse Arbetsförmedlingen med rätt underlag inför beslut.

Från arbetsmarknadsförvaltningens perspektiv skulle det underlätta om de olika ersättningssystemen inom lönesubventioner förenklades och att uppsättningen av olika subventioner med olika regelverk minskade. Även för de klienter förvaltningen möter är det angeläget att det är lätt att göra rätt vid ansökan om ersättning. Eftersom systemens komplexitet bidrar till att relativt få tycker det är lätt att göra rätt skulle förenklningar i förlängningen kunna leda till ett minskat antal felaktiga utbetalningar.

Bilaga

1. Remiss 2020/140